

Ontwikkelingssamenwerking exit?

Reorganiseer Ontwikkelingssamenwerking (OS) in samenhang met andere departementen tot een nieuw Ministerie van Internationale Economische Betrekkingen, breng de relaties met landen van de derde wereld en het voormalige Oostblok onder één noemer, en sluit met deze landen ontwikkelingscontracten af. Hierin worden niet alleen afspraken over hulpverlening vastgelegd, maar ook over handelsbeleid, kapitaalverkeer (waaronder buitenlandse investeringen en schuldenkwesities), milieubeleid, defensie, mensenrechten en migratieproblematiek. Voor een doelmatige en effectieve uitvoering van technische en financiële hulp-programma's kan desgewenst een afzonderlijke Rijksdienst voor Ontwikkelingssamenwerking worden opgericht.

Kort samengevat vormt dit de kern van de voorstellen die onlangs in *NRC Handelsblad* zijn gedaan door M. van den Berg, algemeen secretaris van de medefinancieringsorganisatie NOVIB en ex-voorzitter van de PvdA. Koud op Schiphol aangekomen haastte minister Pronk (OS) zich dit voorstel enthousiast te ondersteunen, plaatste het binnen de algemene discussie over departementale herindeling, en bepleitte *en passant* verzwaring van de positie van de minister-president in het buitenlands beleid.

Interessant is dat zowel premier Lubbers als staatssecretaris Van Rooy (EZ) instemmen op deze discussie reageerden. Daarbij benadrukte mevrouw Van Rooy het beleidsmatige onderscheid tussen enerzijds behartiging van Nederlandse produktie- en handelsbelangen en anderzijds het belang dat Nederland heeft bij een binnen overeengekomen regels grotere integratie van landen in het internationale verkeer. Alleen minister Van den Broek (BuZa) toonde zich 'not amused'.

Een zo positieve reactie van coalitiepartners CDA en PvdA op een in feite oud voorstel is op zijn minst verrassend. Reeds in de jaren zeventig was PvdA-kamerlid A. van der Hek een warm pleitbezorger van een coördinerend ministerie. In *ESB* hebben in de jaren tachtig F. van Dam en L.J. Emmerij, thans beiden bij de OESO werkzaam, eveneens voor een zodanige opzet gepleit. Kennelijk is thans van nieuwe argumenten of opvattingen sprake.

Voorop staat dat twee belangrijke functies van buitenlands beleid, namelijk het bevorderen van veiligheid en welvaart binnen een internationaal aanvaarde rechtsorde, door de omwentelingen in Oost-Europa en de verdere uitbouw van de EG sterk van betekenis zijn veranderd. Hoe "bestaande departementale bevoegdheden en begrotingen bij een dergelijk beleid aansluiten, is daarvan politiek een afgeleide en niet omgekeerd" (M. Krop in *Intermediair*). De recente aanbevelingen van de CDA-commissie buitenland onder leiding van oud-minister C.P. van Dijk van OS, wijzen in dezelfde richting: verbreding van de taakopvatting van OS en uitbreiding van de ondersteuning aan Oost-

Europa. Over de vraag of deze nieuwe taken gefinancierd kunnen c.q. moeten worden uit verbeterde doelmatigheid en doeltreffendheid van bestaande hulpinspanningen, kan men *daarna* twisten.

Een tweede argument betreft de 'ontmythologisering' van ontwikkelingen in arme landen zelf. Voor Van den Berg is het begrip 'derde wereld' een anachronisme, voor Van Dam was het reeds een verdichtsel, en Van Dijk spreekt van differentiatie en divergentie. De eigen beleidsverantwoordelijkheid van ontwikkelingslanden, zo stelt Van den Berg, is zonneklaar; ongebreideld kapitalisme voldoet weliswaar slecht, maar het bestaande socialisme is failliet. OS is meer dan armoedebestrijding en onderdeel van bredere economische samenwerking gericht op verdere integratie van landen in de wereldeconomie.

Beide overwegingen waren voor BuZa reeds eerder een reden zich op zijn kerntaken te bezinnen. Naar *de Volkskrant* meldt komt BuZa in *Verkenning taken en toekomst buitenlands beleidsapparaat* tot de conclusie dat intensieve bemoeienis van OS, zeker met Latijns-Amerika en Azië, tot het verleden zal gaan behoren. In Europees verband is sterkere communautarisering van beleid te verwachten. Kwaliteitsbewaking, zorg voor herkenbaarheid en intensieve coördinatie met vakdepartementen zullen in deze visie het Nederlandse OS-beleid onder de departementale hoede van BuZa bepalen.

Hier botsen duidelijk twee visies: accommodatie van nieuwe taken in de bestaande BuZa-structuur versus een grondige reorganisatie van de huidige interdepartementale coördinatiecultuur. Beide hebben hun problemen, maar gezien de problematiek waarin zich bij voorbeeld zowel BuZa als Landbouw de afgelopen jaren bevonden hebben, lijkt aan een serieuze discussie over deze opties niet te ontkomen.

Bilaterale ontwikkelingscontracten zijn daarentegen illusoir. Het ontbreekt Nederland aan kennis en macht om zulke contracten af te sluiten, laat staan te doen naleven. In het licht van reële belangentegenstellingen (handel, milieu) zullen zulke overeenkomsten bovendien al snel als paternalistisch en betuttelend worden ervaren. Beter is het de aandacht te concentreren op de mate van beleidsovereenstemming tussen donor en ontvangende partij.

Een Rijksdienst voor OS laat zich beter voorstellen. Integratie van professionele expertise, nodig voor goed beheer en doeltreffende uitvoering van OS-taken, met traditionele BuZa-deskundigheid is hoogst problematisch. Concentratie van beleids-taken bij het verantwoordelijke ministerie en van beheers- en uitvoeringstaken bij een Rijksdienst lost, bij goede coördinatie, veel van deze problemen op.

A. Kuyvenhoven